

YENİ BELGELERİN IŞIĞINDA ŞEYH RECEP OLAYI VE ŞEYH RECEP KAMİL ÖZGÜNEŞ

Doç. Dr. Oğuz AYTEPE*

ÖZET

Şeyh Recep olayı Millî Mücadele'ye tepki olarak meydana gelmiş olaylardan biridir. Amasya görüşmeleri sırasında, Şeyh Recep ve arkadaşları 18 ve 19 Ekim 1919 tarihinde Sivas posthanesinden tehditle Padiőah'a, Salih Paşaya ve Mustafa Kemal Paşaya üç mektup gönderirler. Mustafa Kemal Paşanın isteği üzerine Sivas Valisi Reşit Paşa tarafından Şeyh Recep ve arkadaşları tutuklanırlar. Şeyh Recep davayı Samsun'a nakleder ve Samsun'dan İstanbul'a gider. 1922 Ekiminde Ulusal kuvvetler İstanbul'a girince, Atina'ya gider oradan, Mısır, Mekke ve Suriye'ye geçer. Suriye'nin Humus Sancağı'na yerleşir. Güç şartlar altında yaşar. 1938 yılında çıkarılan Genel Af Kanunu ile yurda döner.

Anahtar Kelimeler

Şeyh Recep, Millî Mücadele, Sivas Kongresi, Amasya Görüşmeleri, Mustafa Kemal Paşa.

* Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Öğretim Üyesi.

ABSTRACT

Sheikh Recep incident is one of the important events against the National Struggle. Sheikh Recep and his friends send three letters to the Sultan Vahidettin, Salih Pasha and Mustafa Kemal Pasha during the Amasya Meeting, in Sivas Post Office on 18, 19 October 1919, in a threatening manner Sheikh Recep and his friends are arrested by the governor of the Sivas province, Reşit Pasha, by the request Mustafa Kemal Pasha. Sheikh Recep transfers the trial to the Samsun province and goes to İstanbul. And then he goes to Athen when the Turkish armies occupy İstanbul in October 1922. And then he goes to Egypt, Mecca and finally settles down in one of the Syria's county, Humus. He lives in very hard conditions and he returns motherland when the general exemption is proclaimed in 1938.

Key Words

Sheikh Recep, National Struggle, Sivas Congress, Amasya Meeting, Mustafa Kemal Pasha.

Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli'deki müdafaa-i hukuk örgütlerinin birleştirilmesi ve İstanbul hükûmetiyle ilişkilerinin kesilmesi sonucunda Damat Ferit hükûmeti çekilmiş yerine Ali Rıza Paşa hükûmeti geçmişti. Heyet-i Temsiliye ile iyi ilişkiler kurmak isteyen Ali Rıza Paşa, Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları ile görüşmeler yapmak üzere Amasya'ya Salih Paşa başkanlığında bir heyet gönderdi. Ancak Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa ve ulusal hareket aleyhinde olanlar çalışmalarını sürdürüyorlardı. İstanbul hükûmetince yaygınlaştırılan ve işgalci devletlerce de desteklenen propagandalar neticesinde Türkiye'nin çeşitli yerlerinde ulusal birliği zedeleyici hareketler meydana geldi. İşte bu olaylardan birisi de 1919 Ekim sonunda Amasya görüşmeleri öncesinde meydana gelen 'Şeyh Recep olayı' dır.

Şemsettin oğullarından Şeyh Recep Kamil [Özgüneş]¹, İlyasoğlu Ahmet Kemal ve Zaralioğlu Celal Sivas'tan saraya, Salih Paşaya ve Mustafa Kemal'e üç telgraf çekmişlerdi. Amasya'da bulunan Salih Paşa ile İstanbul'a padişaha çekilen telgraf 18 Ekim 1919, Amasya'da bulunan Mustafa Kemal Paşaya gönderilen telgraf ise 19 Ekim tarihinde çekilmişti. Sivas postanesinden telgrafların çekilmesi sırasında Şeyh Recep ve arkadaşları postane memurlarını tehdit etmişler, bunlardan kendileriyle ilişkisi olan memuru kandırarak padişaha telgraf çekilmesini sağlamışlardı.²

Salih Paşa ile padişahın Başyaveri Naci Beye çekilen telgrafı, Mustafa Kemal Paşa onun Amasya'ya gelmesi üzerine kendisine verdirmiş ve Şeyh Recep ile arkadaşlarının İstanbul hükûmetince cezalandırılmalarını istemişti. Telgrafta, " Sivas'ta aylardan beri olup bitenleri anlamak ve meselenin içyüzünü öğrenmek için Sivas'a gelmeleri " rica edilmişti. Ayrıca bu çağrının, bilgin, tüccar ve esnaftan 160 kişinin mührünü taşıdığı açık-

1 Hürriyet ve İtilâf Fırkası mensubu olan Şeyh Recep Kamil Özgüneş 18 Ağustos 1938'de Halep Konsolosluğumuza affedilmek üzere verdiği dilekçesinde: ?? tarihinde Sivas'ta vefat eden Şemsetdin Sivasi evladından olduğunu, 1293 (1877)'te Sivas'ta doğduğunu , asıl nüfus sicilinin Sivas'ın Küçük Minare mahallesinde kayıtlı bulunduğunu, 1921'de nüfus kaydının İstanbul'a nakledildiğini belirtmektedir. *Emniyet Genel Müdürlüğü Arşivi*, (E.G.M.A.) Dos. 12242 / 5 (I).

2 Mustafa Kemal Atatürk, *Nutuk*, C. III, İstanbul, 1973, s.1114 (Belge161).; Rauf Orbay, *Cehenem Değirmeni, Siyasi Hatıralarım*, C. I, İstanbul, 2000, s.284.

lanmıştı. Mustafa Kemal Paşaya çekilen üç imzalı telgrafta, “ Halkımız, padişahın ve hükûmetin fikirlerini bizzat Salih Paşadan veyahut güvenilir bir kaynaktan işitmedikçe, aradaki anlaşmazlığa halledilmiş gözüyle bakamayacaktır. Bundan dolayı iki şıktan birini seçmek zorunda olduğunuzu arz ederiz” diyerek tehdit edilen Mustafa Kemal Paşanın, ya müdafaa-i hukuk’ tan vazgeçmesi ya da Sivas’a gelmemesi istenmiş olmalıydı.³

Padişaha gönderilen telgrafta, “...Kongre Heyeti’nin başkanı Mustafa Kemal Paşa ve yanındaki küçük grubun, padişahın güvenine sahip ve ulusal iradeyi temsil eden kişiler gibi davranmalarından yakınılmıştı. Kendilerinin padişaha her yönüyle bağlı olduklarını vurgulayarak Amasya’ya gelecek olan Salih Paşa ile Başyaver Naci Beyin Sivas’a gönderilmesini dilemişlerdi.” Şeyh Recep ve arkadaşları padişaha çektikleri telgrafın başına, telgrafları engelleyenlerin din ve devlet düşmanı olduklarını ve sonunda kan dökülmesine neden olacaklarını belirten bir kayıt koymuşlardı.⁴

Gece yarısı postahannede geçen bu olaydan ne telgraf memurları ne de başka bir kimse tarafından hiçbir makama haber verilmemişti. Ancak ertesi sabah Telgraf Başmüdüğü tarafından olayın vilâyete bildirilmesi üzerine harekete geçilmişti. Gelişmelerden Sivas Telgraf Başmüdüğü sayesinde haberdar olan Sivas Valisi Reşit Paşa olanları Mustafa Kemal’e bildirmiş, alınan seri ve şiddetli önlemler sayesinde bu olayın önlendiğini ileri sürmüştü. Mustafa Kemal Paşa, Amasya’ya geldiklerinde İtilâf ve Hürriyetçilerin yabancılarla birlikte birtakım haince hareketlere teşebbüs ettiklerine dair bilgiler almış ve bunu her tarafa bildirmişti. Sivas’ ta böyle bir hareketin gerçekleşmesine de inanmamıştı. Mustafa Kemal Paşa olaya neden olan şahısların derhal tutuklanmasını Reşit Paşadan istemiş o da, Şeyh Recep ve arkadaşlarını tutuklamıştı.⁵ Ancak Reşit Paşa bu olayı önemsememiş,

3 Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi*, 2. Kitap, İstanbul, 1992, s.19.

4 Gönderilen mektuplar için bkz., M.K. Atatürk, a.g.e., s.301-302.

5 Dahiliye Nazırı Şerif Paşa kendisiyle yapılan bir mülâkatta adliye müfettişinin tahkikat için Sivas’a göndereceğini açıklamıştı. İkdam, 31 Ekim 1919, s.1. ; Adliye Nezaretinden gönderilen Mazhar Beye davanın Samsun’a nakledilmesi isteğinde bulunan Şeyh Recep, isteğini kabul ettirmiş ve davayı takip etmek için Samsun’a gitmiştir. Ancak Samsun’da uzun süre kalamayacak ve İstanbul’a gidecektir. *E.G.M.A.*, Dos.,12242 / 5 (1), s.3. ; Tutuklanılardan haberleşme memuru Nazmi ve Başmemurluk müstahdahdemi Osman Efendilerin işlerine son verilmiş, Nazmi Efendiye görevini suistimalden dolayı ayrıca 3 Lira nakdî ceza verilmiştir. *E.G.M.A.*, Dos. 12242 / 5 , B. 1- A/ 8, (s.1).

memlekette durumun normal olduğunu, asayişin bozulmadığını ileri sürmüştü.

Mustafa Kemal Paşa Amasya'dan Sivas'taki Heyet-i Temsiliye üyelerine gönderdiği telgrafta alınması gereken önlemleri bildirmiş ve şu noktalara değinmişti : “ Şeyh Recep ve hempalarının Sivas'ta Zat-ı Şahane'ye çektikleri telgrafnameyi Alemdar gazetesi neşretmiş ve Sivas'ın hal-i heyecan ve galeyanda bulunduğu dair mütalâatta ilâve etmiştir. Bu mütalâat meyanında ahaliden cebren birçok para topladığımız yalanı da münderiçtir. Vilâyet heyet-i merkezîyesi ve icap eden esnaf ve ayanın imzaları altında ihzar olunacak tekzipnamenin umum matbuatla neşredilmek üzere Matbuat Cemiyeti Reisi Velid Beye keşidesinin temin...”⁶

Mustafa Kemal Paşanın 24 Ekim 1919 tarihli bu yazısına, 26 Ekim 1919 günü gönderilen Heyet-i Temsiliye'nin cevabi yazısında “ Vali Paşa hazretleriyle esnaf ve ahali tarafından tekzipnamelerin yazıldığı maruzdur” deniyordu.⁷

Mustafa Kemal Paşa bu telgrafları ve Heyet-i Temsiliye üyelerinin tutumunu şöyle değerlendiriyordu : “ Biz, bütün memleketi ayıltmak ve aydınlatmakla uğraşyoruz. Fakat düşmanlarımız da bize karşılık her yerde ve hatta bulunduğumuz, her suretle hakim olduğumuz Sivas şehrinde bile, alçakça maksatlarını gerçekleştirebilecek aşağılık vasıtalar bulmakta muvaffak olabiliyorlar. Bütün ikazlarımıza, ihtarlarımıza rağmen , ben ayrılır ayrılmaz, Sivas'taki zatların görülen dalgınlığı, her yerde, ne kadar kayıtsızlıklar ve müsamahalar doğmuş olduğuna çok güzel bir misal teşkil eder.” “ Sivas'tan yükseltilen bu sesin, düşmanlar için ne kadar kuvvetli ve önemli olduğu takdir buyurulur.”⁸

Çekilen telgrafın gerçeği yansıtmadığı ve Sivas halkı ile ileri gelenlerinin düşüncelerini taşımadığı konusunda gönderilen tekzip telgrafında, şu hususlar üzerinde durulmuştu : “ Sivas'ta küçük bir ekalliyeti bile temsil etmeyen kısa akıllı bir şahıs ... safdilleri kandırarak imza aldıkları ... ma-

6 Atatürk Özel Arşivi'den aktaran, İzzet Öztoprak, “ Milli Mücadele'ye Tepki : Şeyh Recep Olayı”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C. V, S. 13 (Kasım 1988), s.239.

7 Atatürk Özel Arşivi'nden aktaran, İzzet Öztoprak, a.g.m., s.239.

8 M.K. Atatürk, a.g.e., s.302, 305.

beyn-i hümayuna çekmeye cüret ettikleri telgrafnamenin mealine muttali olduk... üç şahısa, muhitte ne fikri, ne de içtimai hezeyannamenin ancak kendi şahıslarının fikirlerinin tercümanı olabileceğini katiyetle beyan eyeriz... Millî emellerin gerçekleşmesi için sönmez bir azim ve sarsılmaz bir iman ile çalışan memleketimizde ... bu yerler ahalisi para toplamak gibi hasis bir isnat ve iftirayı da kemal-i nefret ve şiddetle red ve tekzip eyleyiz... vahdet-i millîyenin nezih cereyanına el uzatmak isteyen şerirlerin amme vicdanının pak hükmüne tevdiini...”⁹

26 Ekim 1919 tarihli telgrafta, başta Müftü olmak üzere Belediye Başkanı, ulemaya mensup olanlar, ayan ve eşraf, vilâyet meclisi azaları, tüccarlar, ticaret odası üyelerinden bazılarının isimleri bulunmakta, toplam 45 kişinin imzası yer almaktaydı. Bu telgraf, padişaha çekilen telgrafın gerçekte 200 kişinin imzasını taşımadığı sadece Şeyh Recep ve iki arkadaşı tarafından gönderilmiş olduğunu ortaya çıkardı.

Bu telgraf İstanbul'a ulaşıp gazetelerde yayınlanmadan önce, 24 Ekimde Alemdar gazetesinde yayınlanan Şeyh Recep ve arkadaşlarının padişaha çektikleri telgraf, İstanbul basımında karşılıklı suçlamalar varan eleştirilere neden oldu.

Ruşen Eşref'in Amasya'da, Mustafa Kemal Paşa ile yaptığı görüşme ve konuşmalara dayalı olarak gönderdiği 27 Ekim 1919 tarihli Tasvir-i Efkâr'da yer alan haberlere göre; Kuva-yı milliye başkanları arasında anlaşmazlığın söz konusu olmadığı ve olamayacağı, Salih Paşa ile Millî Teşkilat'ın Heyet-i Murahhasası arasında hiçbir anlaşmazlığın bulunmadığını ve nihayet Hareket-i Milliye aleyhine telgrafnameyi çektirenlerin de Şeyh Recep ile Kemal ve Celal Efendi namlarında üç şahıstan ibaret olduğunu ortaya çıkarıyordu.¹⁰

Alemdar, Peyam ve Türkçe İstanbul gazeteleri, 25 Ekim 1919 tarihli Tasvir-i Efkâr'da yayınlanan ve Ruşen Eşref imzasıyla gönderilen habere sert şekilde karşı çıktılar. Üzerinde durdukları hususlardan biri de Millî Hareket'e İttihatçılığın ve İttihatçıların karıştığı iddiası idi. Haberde şunlar yer almıştı: Şeyh Recep'in şeyh olmadığı halde bu lâkabı taşıdığı, yarı

⁹ İkdâm, 28.10.1919'dan aktaran, İzzet Öztoprak, a.g.m., s. 240.

¹⁰ İzzet Öztoprak, a.g.m., s.241.

meczip olduğu, Millî Hareket'in sevk ve yönetiminde dahiyane sandığı oy ve düşüncelerinden yararlanılmadığı, kendisine özgü saçma telkinleriyle halkı kandırmaya yeltendiği, bunun üzerine siyasal davranış değişikliği göstererek Hareket-i Millîye'nin kendisi ve yandaşları tarafından yönetilmesi gerektiğini savunmaya başladığı, bunda da başarılı olamayınca milletvekili seçilmek için halk ile ilişki kurmaya çalıştığı, bu girişimlerinde de başarılı olamayınca Bahriye Nazırı Salih Paşanın Amasya'da bulunmuş olmasından yararlanarak onu sözkonusu olan telgrafla Sivas'a davet ettiği, bu telgrafa kendisiyle birlikte Ahmet Kemal, Zaralioğlu Celal ve yüzbaşılıktan emekli İbrahim isimindeki kişilerin imzaladığı belirtilmekteydi.¹¹

Bu haberin yayınlanmasıyla birlikte Şeyh Recep hakkındaki bilgilerin gerçeği yansıtmadığı, onun ilim ve tahsil sahibi olduğu, soylu bir aileye mensup bulunduğu v.b. iddialar bazı gazetelerde ortaya atılmıştı. Şeyh Recep'in özelliklerine ve karakterine ilişkin olan bilgilerin önemli bir kısmı ayan üyesi Aristidi Paşanın açıklamasıyla Sivas'tan gönderilen bir telgrafa dayanıyordu. Aristidi Paşanın Millî Mücadele'ye karşı olan Peyam gazetesinin 29 Ekim 1919 tarihli sayısında yayınlanan mektubunda "Şemsi Sivasî Hazretleri ahvadından olan mumaileyh Şeyh Recep Efendi meczup değil, bilakis memleketin dirayet ve kiyasetle maruf-ı akil ricalinden ve fikr-i selim erbabından olduğu..." yer almıştı. Bu düşünce ve iddiaları destekler nitelikte olan bir yazı da Sait Molla'nın Türkçe İstanbul gazetesinde yer almıştı. Buna göre Şeyh Recep; "Sivas'ta en nafiz ve en akil ve en namuslu kim-selerden biriydi ..¹²." Vasıf Bey de bir gazeteciyle görüştüğü sırada bu zevatın Sivas Kongresi'nin aleni olmasını istediklerini söylemiştir.¹³

11 28 Ekim 1919'da yayınlanan bazı gazetelerinin telgraf olayı ile ilgili başlıkları şöyleydi; "Mustafa Kemal'den gazetemize telgraf - Meczip faicinin mahut itirafları, Sivas ulema, meşayih, ayan ve eşrafından red ve tekzip ediliyor" **Türk Dünyası**; "Sivas'ın gerçek söz sahipleri mahut telgrafa karşı ne diyorlar?" **Vakit**; "Sivas telgrafının hakikati: Yalancının mumu yatsıya kadar yanar" **İfham**.

12 **Alemdar Gazetesi**, 27 Ekim 1919'dan aktaran, İzzet Öztoprak, a.g.m., s.242.

13 **Vakit** gazetesinin 27 Ekim 1919 tarihli sayısında Vasıf Bey'e yapılan söyleşide; "Kongre inikat ettiği sürede Sivas'dan murahhas intihap edilmeye çalışmışlardır. Ahali kendilerini intihab etmemiştir. Bunun üzerine kongreye müracaat ederek müzakeratın aleni olmasını ve kendilerinin sami sıfatıyla hazır bulunmalarını istemişlerdir. Kongre bu talebi müzakereye koymuş ve reddetmiştir. İzzet Öztoprak, a.g.m., s.242 / n.14; Oysa, Sivas Kongresi açıldığı sırada Vilâyet encümeni üyesi olan Şeyh Recep, konuştığı Rauf ve Bekir Sami Beylere kongreyi açmak yerine hemen seçimlerin yapılmasını ve mebusların oyu ile Damat Ferit hükümetinin düşürülmesini söylemiş, ancak bu isteği reddedilmiştir. **E.G.M.A.**, Dos. 12242 / 5 (I) s.2.

Bu tür yazılar bazı İstanbul gazetelerinde¹⁴ yer almıştı . Bu yazı, Sivaslı Hamza Beyzade Abdullah Behcet, ve Sivaslı Gazzaz Osman Paşazade Halil Cevdet imzalı idi. Yazıda, Şeyh Recep'in asil bir aileye mensup, yüksek öğrenim görmüş, yüksek seviyeli bir vatansever olduğu ileri sürülmüştü. Buna kanıt olarak da, Aristidi Paşanın mektubu gösterilmişti. Gerçek, Aristidi Paşanın mektubunda ve Sivas' tan gönderilen yazıda yer aldığı gibi miydi ? Bu sorunun yanıtını Sivas Valisi Reşit Paşanın Dahiliye Nezaretine gönderdiği bir raporda görüyoruz.

"... Bu adam ahaliden atfen şeyh lâkabını taşımakla beraber sivildir. Tekkesi ve bilfiil meşihatı yoktur. Elyevm vilâyet encümeni muvakkat azasındandır.... mecnun değildir, fakat akıllı da değildir. Memleketçe inadıyla maruftur. Kendisini Platon addeder... falcılıkla iştigali meşhurdur. Bütün millete şamil olan bir teşebbüste, önyak olduklarını zanettiği bazı zevatın ittihatçı oldukları düşüncesiyle bu hareketin kendi ve hempaları tarafından idare edilmesi lüzumunu ileriye sürmeye başlamış... Salih Paşaya telgraf çekerek..."¹⁵

Şeyh Recep ve arkadaşlarının girişimlerinde yabancıların etkisi olmuş mudur ? Nutuk' ta bu konuyla ilgili önemli bilgiler vardır. Mustafa Kemal Paşa, "... düşmanların, Şeyh Recep'e gerçekten önemli bir rol ifa ettirmiş olduklarını" , İngiliz Muhipleri Cemiyeti' nin başkanı Sait Molla' nın Rahip Frew' a yazdığı 24 Ekim 1919 tarihli mektupta¹⁶ Sivas olayı ile ilgili olarak "Sivas vakasını nasıl buldunuz? Biraz düzensiz ama yavaş yavaş düzelecek"¹⁷ dediğini belirterek, olayın dışarıdan ve İstanbul'dan yönlendirildiğini vurgulamaktadır.

Heyet-i Temsiliye Tutanakları'nda, Şeyh Recep'in yabancılarla ilişkisi olduğu açıkça görülmektedir. 20 Kasım 1919 tarihli oturumda , Sivas polisinin şehirdeki yabancılara ait raporu görüşülürken, İtalyan zabitanın gel-

14 Bkz, 27 Ekim 1919 tarihli **Peyam** ve **Alemdar** gazeteleri.

15 Atatürk Özel Arşivi'nden aktaran, İzzet Öztoprak, a.g.e., s. 243.; Şeyh Recep'in başka bir arşivde, Kadiri Tarikatı postnişini olduğu belirtilmektedir. E.G.M. A., 12232 / 5 (I), B.: 1 / C-4.

16 Sait Molla ve Rahip Frew arasındaki yazışmalar ele geçirilmiş, önemine binaen Amerikan ve Fransız siyasî temsilcilerine verilmiştir. **Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi**, A.II-3, D. 14, F. 63-3.

17 M.K. Atatürk, a.g.e., s.304.

diği gündün beri daima Karakin Efendiyle, birtakım Ermenilerle, Şeyh Recep ve rüfekasıyla daima temasta bulunduğu. İngiliz Sulter'in de bunları aradığı ve daima meşgul olduğu belirtilmektedir.

Bekir Sami Bey de, Şeyh Recep'in İtalyan ve İngilizlerle görüşmesinin nazarı dikkati celbetmeli idi. Hükümetin vazifesidir¹⁸ diyerek konunun önemine değinmiş ve dikkatli olunmasını istemiştir.

Şeyh Recep ve arkadaşlarının bu tür hareketleriyle ilgili kaydı, İngiliz Askerî İstihbarat Teşkilâtı'nın İstanbul şubesinde hazırlanan 7-14 Ocak 1920 günlerini kapsayan haftalık raporlarda görüyoruz. Ankara Valiliği'nin 3 Ocak 1920 tarihinde Dahiliye Nezaretine gönderdiği raporda ; “ üç ay önce milliyetçilerle çatışmaya giren Şeyh Recep ve taraftarlarının Kayseri çevresindeki anti-nasyonalist grupları örgütlediği” ve bunların, “ İngilizlerce Anadolu'ya gönderilecek büyük bir ordunun, milliyetçileri silip süpürerek anti- nasyonalistlerin böylece zarardan kurtarılacakları” söylentileri yaydıkları ve halkı kışkırtmaya çalıştıkları belirtilmekteydi.¹⁹

Bu kayıtlardan da anlaşıldığı gibi, Şeyh Recep ve arkadaşlarının, olay sırasında ve sonrasında sürekli yabancılarla doğrudan veya dolaylı olarak ilişki içinde oldukları ve Türkiye'nin parçalanmasında bir araç olarak kullanıldıkları görülmektedir.

Tutukluluk hali uzun sürmeyen ve Vali Paşa tarafından kefaletle serbest kalan Şeyh Recep Kamil²⁰ davasını 14 Aralık 1919'da Samsun'a nakletmiş ve orada fazla kalmayarak İstanbul'a gitmiştir. Sadrazam Damat Ferit Paşa kendisine beş bin kuruş maaş tahsis eder. Ancak Şeyh Recep, bir dilekçe ile bu parayı kabul etmez ve hazineye bağışladığını bildirir.²¹

İstanbul'un ulusal kuvvetler tarafından ele geçirilmesi sonucu, 7 Ekim 1922'de, Atina'ya gider, orada kısa bir süre kaldıktan sonra Mısır'a, oradan Mekke'ye, nihayet Suriye'nin Şam ve sonradan Humus Sancağına bağlı Derfor Köyü'ne yerleşir.²²

18 Heyet-i Temsiliye Tutanakları, Hazırlayan, Uluğ İğdemir, Ankara, 1975, s.76, 77.

19 Bilal N. Şimşir, İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938), C.I., Nisan 1919- Mart 1920, Ankara, 1973, s. 329.

20 Heyet-i Temsiliye Tutanakları, s.76.

21 E.G.M.A., Dos., 12242 / 5 (I), s.4.

22 E.G.M.A., Dos. 12232 / 5 (I), B. 1 / D - 4.

Yüzelliliklerden Ömer Fevzi Eyüboğlu, onu kurduğu Őubenin başına geğirir.²³ Bulunduğu yerlerde ũlke aleyhinde çalışan, yũzellilikler, saltanat ve hilâfet taraftarları, hanedan ũyeleri ve Hoybuncular' la iŐbirliđi yapar.²⁴ 1934 yılında, ũlkeye dŕnmek ister fakat zararlı faaliyetlerinden dolayı bu isteği kabul edilmez.²⁵ EŐi yanına gelir, maddi sıkıntı eker, ancak, 29 Haziran 1938'de ıkarılan Genel Af Kanunu ile yurda dŕnebilir.

23 E.G.M.A., Dos. 12232/ 5 (1), B. 1 / B- 13.

24 E.G.M.A., Dos. 12232/ 5 (1), B. 2 / F- 4.

25 E.G.M.A., Dos. 12232/ 5 (1), B. 1 / G - 11.